

ὅτι τῆς δικαιοσύνης ἀποτελέσματα εἶναι ἡ κοινὴ ἡσυχία, καὶ ἀσφάλεια καὶ εὐτυχία. Ἄνευ τῆς δικαιοσύνης, τὰ πάντα ἤθελον εἶσθαι εἰς ταρχήν, εἰς διχόνοιαν καὶ εἰς ἀκαταπαύστους ἐσωτερικὰς στάσεις. Οἱ ὑπῆκοοι ἤθελον ἐπαναστατεῖ κατὰ τῶν ἡγεμόνων, οἱ ὑπηρεταὶ κατὰ τῶν κυρίων, οἱ συγγενεῖς κατὰ τῶν συγγενῶν. Ἐκ τούτων λοιπὸν συμπεραίνεται πόσον ὀφείλομεν νὰ φυλάττωμεν τοὺς νόμους τῆς δικαιοσύνης, οὐ μόνον διότι οὕτω προσταττέι ὁ Θεὸς καὶ ὁ θεῖος ὁρθὸς λόγος, οὐ μόνον διὰ τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν, ἧς ὁ πλεόν ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς εἶναι ἡ ἀδικία.

Εἶναι περιστάσεις, ἐν αἷς ἡ δικαιοσύνη πρέπει νὰ μετριάζῃ τὴν αὐστηρότητα τῆς ἀκριβείας. Ὄταν ὁ νόμος λαλῇ γενικῶς, καὶ συμβῇ τι ἰδιαιτέρον, ὅποια συμβαίνουσι πολλάκις, τότε ὀφείλει ὁ δικαστὴς παρατηρῶν τὰς περιστάσεις, νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἑλλειψιν τοῦ νομοθέτου, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἤθελε κάμει, ἂν ἦτο πρῶτον, ἢ ἤθελε νομοθετήσῃ περὶ τοῦ πράγματος, ἂν προεγνώριζεν αὐτό (1)· ἀλλ' ἡ πρόγνωσις τῶν κατὰ μέρος εἶναι ὑπὲρ ἄνθρωπον· μένει λοιπὸν ἡ περὶ τούτων ὁρθὴ κρίσις εἰς τοὺς ἤδη τὰ παρόντα κρίνοντας. Ἡ μετρίασις τῆς αὐστηρότητος εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις λέγεται ἐπιείκεια (2).

Ὁ Ἀρχίδαμος, βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, ἀκούσας ποτὲ τινα ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπαινοῦντα καθ' ὑπερβολὴν μουσικόν τινα, *γίλε*, εἶπε, ποίας λοιπὸν τιμὰς φυλάττετε διὰ τὴν ἀρετὴν, ἂν ἐπαινῆς μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν τὴν τέχνην ἐνὸς ἀρχαίου μουσικοῦ;

Ὁ σοφὸς Βίας ἠναγκασμένος ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον κακοῦργόν τινα, ἐκλαυσεν εἰς τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς, καὶ ὅτε τις ἠρώτησεν αὐτὸν, *Διὰ τί κλαίεις*; δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου νὰ ἀπολύσῃς τὸν ἄνθρωπον, ὥς καὶ νὰ καταδικάσῃς αὐτόν; — *Οὐχί, ἀπεκρίθη· ἡ δικαιοσύνη καὶ οἱ νόμοι ἀπαγορεύουσι νὰ καταδικάσω αὐτόν, ἢ φύσις ὅμως ζητεῖ νὰ κλαύσω τὰς δυστυχίας τῆς ἀνθρωπότητος.*

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ὁ β'. θέλων νὰ ἀνορθώσῃ τὴν δικαιοσύνην,

ληθεύειν ἐν τῷ διαφέροντι, καὶ τὸ διαφυλάττειν τὰς ὁμολογίας. (Ἀριστοτέλ. Περὶ ἀρετ. καὶ κακ.) — Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου ἐν μένῃ ἐστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς, ἢ τιμῇς ἢ χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γὰρ ἐστὶ καὶ ἔχειν ἄνισον καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου. Ἐν δὲ, τὸ ἐν ταῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. (Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Βιβλ. ε'. Κεφ. β'.)

(1) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Βιβλ. ε'. Κεφ. ι'.

(2) Ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χειρόν, ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καὶ περ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικής ἐστὶ, καὶ ἡ ἕξις αὕτη ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις οὕσα, καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις (ὁ αὐτὸς αὐτόθι).